

**ЕВРОПЕЙСКА РАМКА
ЗА КЛАСИФИКАЦИЯ НА
ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ДЕЙНОСТИ,
СВЪРЗАНИ С ОКОЛНАТА СРЕДА**

Николай Шопов, експерт Еколог

20.06.2010

Стара Загора

Цел на проучването

Това проучване е изготвено във връзка с изпълнението на проект ECREIN+ от Търговско-промишлена палата – Стара Загора, който се осъществява с финансовата подкрепа на програма на ЕС INERREG IVC.

Целта на проучването е да бъде идентифицирана европейската рамката на видовете класификации за статистически цели на:

- икономическите дейности, свързани с околната среда,
- екопродуктите и екоуслугите

Идентифицирането на европейската рамка е основата, върху която Търговско-промишлена палата – Стара Загора ще установи състоянието на официалната статистическа класификация на икономическите дейности, свързани с околната среда и на класификация на екопродуктите и екоуслугите на национално ниво.

Източници на информация, използвани за целите на това проучване:

- Методическо ръководство на Евростат за сектора на продуктите и услугите, свързани с опазване на околната среда (2009)
- NACE Статистическа класификация на икономическите дейности - ревизия 2 (2008)
- ISIC Международна стандартна класификация на всички икономически дейности на ООН, ревизия 3.1 (2002)
- Регламент (ЕО) No 177/2008 на Европейския парламент и Съвета от 20 февруари 2008, определящ общата рамка за регистрите на предприятията за статистически цели и между другото обхвата, източниците на данни, характеристиките на регистъра, стандартите за качество и периодичността.

0. Екоиндустрия – основни положения

Въпреки изключително голямото значение на "чистите" технологии, продукти и услуги, все още няма единно приета методология, позволяваща измерването им по един удовлетворителен начин.

На сегашния етап не е възможно подробно и изчерпателно да бъдат идентифицирани и разграничени кои стоки и услуги са екологични. Много продукти могат да бъдат използвани за опазване на околната среда, напр. помпите. Но те се използват и в дейности със съвсем различни цели. А други продукти, които на пръв поглед нямат отношение към опазване на околната среда, в някои техни приложения, могат да водят до точно такъв ефект.

Класификация на икономическия сектор на екоиндустрията се прави в три основни аспекта:

- Според **резултата** от дейността, който има отношение към околната среда – *класификация на продуктите, услугите и технологиите*
- Според **дейността**, която има отношение към околната среда – *класификация на екологичните дейности*
- Според субекта на извършваната дейност, която има отношение към околната среда – *класификация на производителите*

Екосекторът обхваща разнородни технологии, продукти и услуги, дейности и субекти, всяка от които има за цел опазване на околната среда или управление на природни ресурси.

1. Класификация на продукти, услуги и технологии в еко сектора

За да бъдат определени като такива, екологичните технологии, продукти и услуги, трябва да удовлетворяват критериите за постигане на крайна екологична цел - да осигуряват опазване или управление на околната среда. По-нататък в текста екологичните технологии, продукти и услуги съкратено ще бъдат обозначавани като EGS (Environmental Goods and Services).

EGS секторът е изключително хетерогенен. Екотехнологиите, продуктите и услугите са създадени, за да извършват следното:

- измерват, контролират, възстановяват, предпазват, третират, минимизират, проучват и имат отношение към замърсяването на въздуха, водите и почвите, към нарушаването на биоразнообразието и ландшафта с вредни отпадъчни вещества и с шум. Това включва "по-чисти" технологии, стоки и услуги, които предотвратяват или минимизират замърсяването.
- измерват, контролират, възстановяват, предпазват, третират, минимизират, проучват и имат отношение към намаляване и изчерпване на ресурсите. Това най-често е свързано с ресурсно ефективни технологии, продукти и услуги, които минимизират използването на природни ресурси.

Отправна точка в това проучване е дефиницията на икономическите дейности, свързани с околната среда, определена от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD) и Евростат, която дефинира тези дейности като:

дейности за измерване, предотвратяване, ограничаване, минимизиране или коригиране на екологичните щети, нанесени на водата, въздуха и почвата, както и проблеми, свързани с отпадъците, шума и екосистемите. Това включва по-чисти технологии, стоки и услуги, които намаляват риска за околната среда и свеждат до минимум замърсяването и използването на ресурси.

Според номенклатура, използваната от *Европейската система за събиране на икономически данни за околната среда (SERIEE 2002)* и на *Системата за Интегрирани екологични и икономически отчети 2003 (SEEA 2003)*, екологичните технологии и продукти обхващат специфични услуги, свързани продукти, адаптирани продукти, технологии на изхода за пречистване и интегрирани технологии.

Според SERIEE, SEEA и Ръководството на OECD/Eurostat за екоиндустрията, тези технологии и продукти се класифицират в две основни групи:

Опазване на околната среда (ООС), което включва технологии и продукти, които имат едновременно превантивно и последващо действие с цел недопускане на замърсяване или отстраняване на последиците от замърсяването като:

- превенция, намаляване, елиминиране на замърсяването и третиране на въздушни емисии;
- превенция, намаляване, елиминиране на замърсяването и третиране на отпадъци и отпадъчни води,
- превенция, намаляване, елиминиране на замърсяването и третиране на почва и подпочвени води;
- превенция, намаляване, елиминиране и третиране на почва и подпочвени води;
- превенция, намаляване и елиминиране на замърсяването на нивата на шум, вибрации и радиация,
- намаляване и елиминиране на ерозия и соленост на почвата и други видове почвена деградация,
- запазване на биоразнообразието, ландшафта и защитени зони/

Управление на ресурсите (УС), включва технологии и продукти, свързани с управление и/или консервиране на наличните природни ресурси, за да не се изчерпят, вкл. превантивни и реставрационни дейности, както и мониторинг и контрол на степента на използването им.

И двете групи включват административни дейности, образование и обучение, дейности, свързани с информиране и комуникация, с проучвания и развитие.

Екологичният сектор е изключително разнообразен. Той обхваща дейности, изпълнявани от властите на всички нива, от корпоративни структури, като се започне от производствени предприятия и консултанти, до публична администрация и образователни институции.

Още повече, производството на екологични технологии, продукти и услуги може да бъде основна или второстепенна дейност. Тя може да се изпълнява за вътрешноорганизационни цели или за предоставяне за обществено ползване.

Екосекторът включва екологични технологии, продукти и услуги, използвани в разнородни области, напр. за междинна или крайна консумация, както и за формиране на брутен капитал.

За целите на статистиката се включват само технологии, продукти и услуги, които са създадени за и удовлетворяват определени екологични цели. Това означава, че те изпълняват или са част от изпълнението на следните дейности:

- Превенция или минимизиране на замърсяване, деградация или намаляване (изчерпване, изтощаване) на природните ресурси
- Намаляване, елиминиране, третиране и управление на замърсяване, деградация или намаляване на природните ресурси или възстановяване на екологични вреди, нанесени на въздуха, водата, шумовия фон, биоразнообразието и ландшафта
- Извършване на други дейности като измерване, мониторинг, контрол, проучвания и развитие, образование и обучение, информирание и комуникация, свързани с опазване на околната среда и/или управление на ресурсите.

За да се определи дали една технология, продукт или услуга са екологични (EGSS), тяхната основна цел трябва да бъде опазването на околната среда. Това се определя основно на базата на техническото естество на дейността или на намерението на производителя, т.е. независимо от намерението на потребителя.

Критериите за определяне, които се основават на намерението на производителя се прилагат при конкретни случаи. Има случаи, за които все още няма единно становище на европейско ниво дали влизат в обхвата на екосектора. Напр., намерение на производителя означава, че:

- Производителят декларира, че характеристиките на продукта, услугата, технологията са благоприятни по отношение на околната среда
- Производителят декларира, че използването на продукта, услугата, технологията са благоприятни по отношение на околната среда
- Производителят декларира, че продукта, услугата, технологията са предназначени за екологичния пазар.

Такъв е случаят с производителите на технологии за производство на енергия от възобновяеми източници, "зелени автомобили" или екологично ефективни устройства.

Намерението на потребителите обаче не е да го използват защото това е екологичен продукта, услугата, технологията.

Технологиите, продуктите и услугите в сектора на EGSS са класифицирани в зависимост от тяхната функция и характеристики. Те се определят като специфични екологични услуги, свързани продукти (стоки и услуги), адаптирани продукти, интегрирани технологии и технологии на за пречистване.

1.1 Свързани продукти и услуги

Свързани продукти или услуги могат да бъдат дълготрайни или недълготрайни. Според националните системи за отчитане свързани продукти са “ясно свързани със същността на областта на приложение без да са типични, нито по своето естество, нито поради това, че са класифицирани в по-широка категория продукти“. В случая на EGSS, свързаните продукти директно обслужват или се използват и нямат друго предназначение освен за опазване на околната среда или за управление на ресурси.

Свързани продукти и услуги могат да бъдат:

- Услуги за опазване на околната среда като обслужване на септични съдове
- Услуги, свързани с управление на ресурси като инсталиране на технологии за производство на енергия от възобновяеми източници
- Продукти за осигуряване на опазване на околната среда като торби за събиране на отпадъци, септични съдове, оборудване с цел мониторинг и контрол на концентрациите на замърсители в отпадните води, филтри за улавяне на въздушни частици и всички компоненти със специфично предназначение и приложение изключително за технологии за опазване на околната среда.
- Продукти за намаляване на използването на ресурси или за осигуряване на управление на ресурсите като оборудване, целящо мониторинг и контрол на нивото на подпочвените води (напр. водни табла) и всички компоненти, които се използват специално и изключително за технологии за управление на ресурсите.

Трябва да се отбележи, че продуктите се смятат за свързани, когато обслужват специфична функция, макар и да не са продукт на дейността, характерна за тази функция. Напр., регулирането на изпускателни тръби може да се извърши по няколко причини като редовна поддръжка, макар че всъщност тази дейност не е свързана с функцията опазване на околната среда. Когато тези услуги се извършват изключително с цел намаляване на газовите емисии, те се считат за свързани.

Инсталирането на екологични технологии (на изхода или интегрирани технологии) се счита за свързана услуга, когато фирмата, която инсталира е специализирана в тази дейност (т.е. по-голямата част от оборота ѝ се формира от инсталиране на технологии). Напр., инсталатори на соларни панели.

1.2 Адаптирани продукти

Адаптирани продукти са продукти, които са по-малко замърсяващи или са по-малко ресурсоемки отколкото еквивалентните им продукти, използвани със същото предназначение. Тяхната първична употреба не е свързана с опазване на околната среда или с управление на ресурси. Адаптирани продукти могат да бъдат:

- “По-чисти” продукти, които помагат за опазване на околната среда или са по-малко замърсяващи когато се използват и/или генериращи отпадък в сравнение с еквивалентните им продукти, които са “нормални”. Напр., батерии без живак, автомобили или автобуси с по-малко отделени емисии, безшумни пътища.
- “Ресурсно ефективни” продукти, които помагат за не намаляване на природните ресурси, тъй като в процеса на производството им се влагат по-малко ресурси (напр. рециклирана хартия, енергия от възобновяеми източници, топлина, генерирана от помпи и соларни панели, съоръжения за когенерация) и/или в процеса на използването им (напр. ресурсно ефективни приложения, устройства за спестяване на вода като фотоклетки на кранове за вода, системи за степенувано пускане на вода в тоалетните, рециклиране на вода).

Адаптираните продукти могат да бъдат малотрайни и дълготрайни, за междинна или крайна консумация, както и за формиране на капитал. Примери за това са биоразградими сапуни, екологични бои, “чисти” коли, ресурсно ефективни хладилници и перални машини и пр. Тези продукти може да са резултат от редизайн на съществуващи с изрична цел да се намали генериране на замърсяване или минимизиране на използваните ресурси. Могат да бъдат и резултат от производство на нов продукт, чиято цел е двойна – удовлетворяване на потребителски нужди и предпазване от замърсяване или ресурсна ефективност.

Адаптираните продукти се различават от адаптираните услуги и свързаните продукти поради факта, че докато последните нямат друго приложение освен за опазване на околната среда и управление на ресурси, първите нямат такава основна употреба.

Според SERIEE, продуктите се смятат за “адаптирани” въз основа на тяхното техническо естество, ако отговарят на следните критерии:

- Са по-малко замърсяващи по време на тяхната консумация и/или генерират по-малко отпадък от еквивалентните им продукти (адаптирани продукти за опазване на околната среда)
- В процеса на производството им са вложени по-малко природни ресурси (адаптирани продукти за управление на ресурси)

1.3 Специфични екологични услуги

Специфичните екологични услуги обхващат характерни дейности, свързани с опазване на околната среда или с управление на ресурси. Характерни дейностите според националните системи за отчитане са онези, които са типични за съответната област. В случая с екосектора, според SERIEE характерни дейности са тези дейности, при които основната цел е екологична цел.

Специфичните екологични услуги могат да бъдат:

- Услуги за опазване на околната среда (ООС), целта на които може да бъде превенция от замърсяване и деградация, намаляване, третиране, елиминиране, измерване, администриране, образование и пр. Напр. дейности за управление на отпадъци или отпадни води
- Услуги, свързани с управление на ресурси (УР), целта на които може да бъде превенция на изчерпване на ресурсите, намаляване, измерване, администриране, образование и пр. Напр. дейности, целящи намаляване на водни разливи и загуби или дейности, целящи спестяване на вода или енергия.

1.4 Екологични технологии

Екологичните технологии са технически процеси, инсталации и оборудване (продукти) и методи или знания (услуги), чиято техническа същност или цел е опазване на околната среда. Екологичните технологии могат да бъдат:

- Технологии на изхода на производствения процес, които най-често са технически инсталации и оборудване, използвани с цел измерване, контрол, третиране и възстановяване/корекция на замърсяването, деградацията на околната среда и намаляване на ресурсите. Тези инсталации и оборудване функционират независимо или са идентифицируеми части, добавени в производствения цикъл или цикъла на консумация. Напр. третиране на генерирано замърсяване или извлечени ресурси или измерват нивото на замърсяване или използването на ресурси (мониторинг).

Технологии на изхода могат да бъдат:

- За третиране, намаляване, елиминиране след генериране на замърсяване
- Ограничаване на изчерпването на естествените ресурси чрез рециклиране или повторна употреба на материали (същият изход със същия вход, но с възстановени материали).

Доколкото средствата се използват за специфични екологични услуги (напр. за третиране на отпадни води), филтри, пещи, оборудване за възстановяване на материали, те са технологии на изхода.

- Интегрираните технологии са технологични процеси, методи и знания, използвани в производствения процес, които са по-малко замърсяващи и ресурсоемки отколкото еквивалентните. Тяхната употреба вреди по-малко на околната среда.

Интегрираните технологии могат да бъдат:

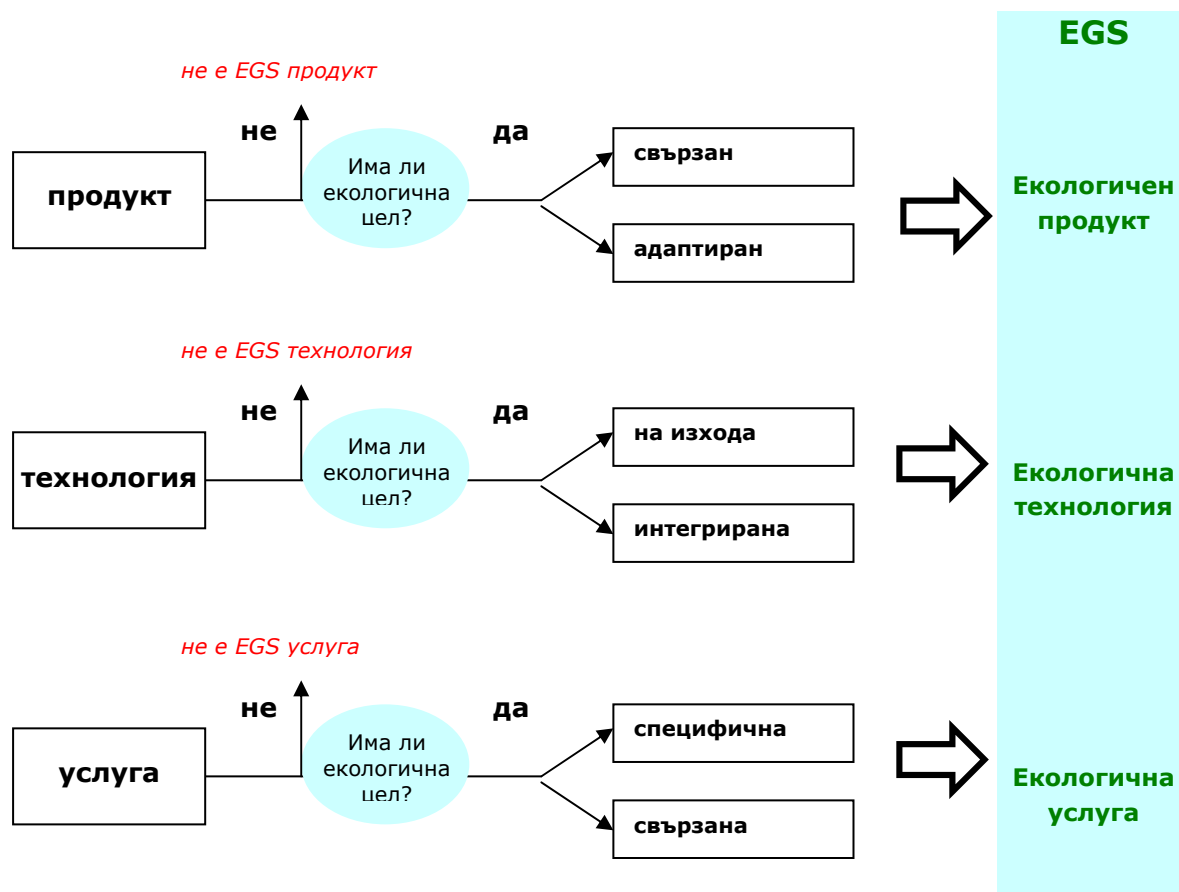
- “По-чисти“ технологии, чиято цел е да се избегне замърсяване
- “Ресурсно ефективни“ технологии, чиято цел е предотвратяване на намаляването на природните ресурси чрез намаляване на извличането им (напр. производство на същия продукт с по-малко количество вложени природни ресурси).

Напр., в производствената индустрия “чисти“ технологии са тези, които осигуряват по-екоективни процеси (т.е. сухи пещи в сравнение с мокри пещи при производството на цимент).

В селското стопанство “чисти“ технологии са тези, които намаляват или минимизират негативното въздействие върху качеството на почвата (т.е. органично фермерство).

В сектора на енергетиката “ресурсно ефективни“ технологии са тези, които позволяват производство на енергия от възобновяеми източници, като вятърни генератори, соларни панели, хидроелектрични турбини, когенерация

Интегрираните технологии са преди всичко методи, практики и оборудване интегрирано в производствения цикъл. Ползите от тях за околната среда се проявяват по време на производствения процес.

2. Класификация на производители в екосектора

Всеки сектор на EGS се характеризира с влагане на технологии, продукти и услуги, и производствен процес, а изходът са технологии, продукти и услуги. С други думи, EGSS "икономическите" дейности като всички други дейности са класифицирани в Международната стандартна отраслова класификация на стопанските дейности и в NACE.

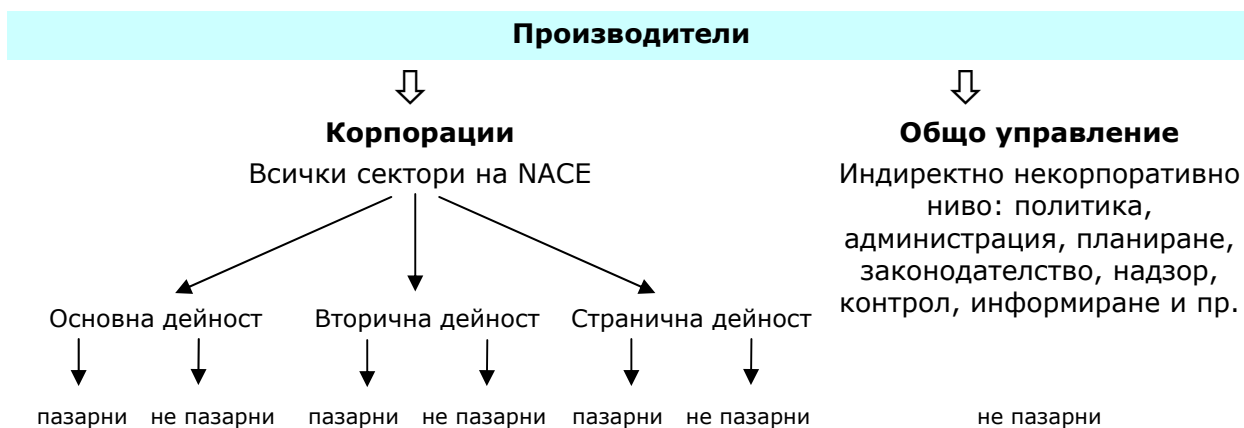
Във веригата на доставчици на екологични технологии, продукти и услуги са необходими критерии за разграничаване на производствените дейности, отнасящи се до екосектора от другите. В тази верига има доставчици на компоненти на екологични технологии и продукти, производители и дистрибутори.

За статистически цели, само производителите, които произвеждат екологични технологии, продукти и услуги като основен продукт се включени в сектора на EGSS. Производителите, които доставят компоненти за екологични технологии или продукти, които се вграждат при производството на крайни EGSS изделия, не се включват в екосектора, защото тяхното основно предназначение не е изключително за екосектора. Не се включват в екосектора и дейности, свързани с продажба (дистрибуция на краен продукт) на крайни потребители на вече произведени екопродукти. Това означава, че доставчиците на компоненти, които не са в EGSS сектора и дистрибуторите на екологични технологии и екопродукти, не са част от екосектора.

Инсталационните дейности са част от екосектора като производители на свързани услуги само ако те са специализирани в инсталиране на екологични технологии и продукти.

Строителни дейности са част от екосектора, когато изграждат съоръжения за специфични екологични услуги (напр. технология на изхода) или когато са специализирани в строителство на адаптирани продукти (т.е. строителство на пасивни/енергийно-ефективни сгради).

Екологичния сектор се разделя на два типа производители: Общо управление и Корпорации.

В раздел **Общо управление** се включват управленски структури на централно, регионални и местно ниво, власти, общности и държавни агенции, имащи отношение към законодателство, надзор, контрол, информирание и пр. Тези структури предоставят обществени услуги в повечето случаи безвъзмездно и дейността им най-често се финансира от държавния или общинския бюджет.

В раздел **Корпорации** се включват всички организации, които извършват дейности, описани в разделите А до Q на NACE.

Според обема на оборота от видовете дейности, осъществявани от корпорациите, те могат да бъдат основни (голямата част от приходите), вторични (малки количества производство, в допълнение към основната дейност), странични (съпътстващи или обслужващи основните и второстепенните, напр. събиране и депозиране на отпадъци, третиране на отпадни води, производство на енергия от възобновяеми източници, обучение на персонала и др.)

3. Класификация на дейности в екосектора

Дейностите за опазване на околната среда включват дейности, свързани с производство и използване на технологии, продукти и услуги както за превенция, така и за премахване на последиците от замърсяването.

3.1 Класификация на дейности в областта на ООС

Класификацията на дейностите по опазване на околната среда (ООС) са препоръчани от SERIEE. Тя обхваща девет класа, както е представено в таблицата по-долу.

Класификация на дейности по опазване на околната среда
1: Опазване на въздуха и климата
2: Управление на отпадни води
3: Управление на отпадъци
4: Опазване на възстановяване на почви, подпочвени и повърхностни води
5: Намаляване на радиация и шум
6: Опазване на биоразнообразието и ландшафта
7: Предпазване от радиация
8: Проучвания и развитие
9: Други екологични дейности за предпазване

3.2 Класификация на дейности в областта на УС

Все още не съществува международно приета стандартна класификация на дейностите в областта на управление на ресурсите за. Такава класификация е предложена в Методическо ръководство на Евростат за сектора на продуктите и услугите, свързани с опазване на околната среда (2009), макар че то е временна класификация и предстои приемането на официална.

Класификацията на дейностите, свързани с управление на ресурси включва технологии, продукти и услуги, предназначени за управление и/или консервиране на природни ресурси. Тук се включват и дейности, свързани с технологии и продукти, предназначени за повторно използване и рециклиране, повишаване/зареждане на наличности, реставрация на намалени ресурси или за тяхното регулиране, измерване и контрол. Тази класификация включва седем вида дейности, които са изброени в таблицата по-долу:

Класификация на дейности по управление на ресурсите
10: Управление на водите
11: Управление на горски ресурси
11 А: Управление на горски ареали
11 В: Минимизиране на извличането на горски ресурси
12: Управление на дивата флора и фауна
13: Управление на енергийни ресурси
11 А: Производство на енергия от възобновяеми източници
11 В: Спестяване на топлина/енергия и тяхното управление
11 С: Минимизиране на извличането на изкопаеми ресурси като суровини за други цели освен за производство на енергия
14: Управление на минерали
15: Проучвания и развитие
16: Други дейности, свързани с управление на природните ресурси